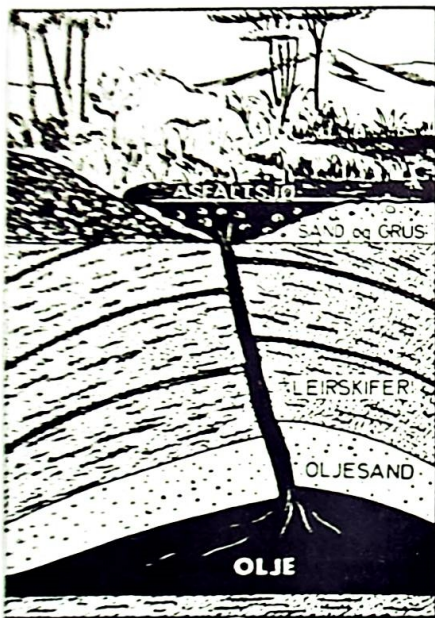

ASFALTSJØER

Asfalt er et tett, svart organisk materiale som danner den minst flyktige bestanddel i jordolje. I særlig asfaltrike oljer kan den utgjøre opptil 10 pct. av disse. Flere steder rundt om på jorden opptrer det større eller mindre forekomster av naturlig dannet asfalt - såkalte asfaltsjøer. En av de største ligger på øya Trinidad utenfor Sør-Amerika. Den ble for øvrig oppdaget av Sir Walter Raleigh da han kom til øya i 1595. Sjøen har et areal på mer enn 0,5 kvkm. og en dybde på omkring 50 m. Andre store forekomster fins i Syria, Persia, USA og Venezuela.

Asfaltsjøene er dannet av jordolje som gjennom sprekker i fjellgrunnen har trengt opp til jordens overflate og samlet seg i fordypninger i terrenget. Etter hvert har de flyktige forbindelser fordunstet, og oljen har litt etter litt gått over i en mer eller mindre fast masse av asfalt. I et tørt og varmt klima dannes det en skorpe på sjøen som er så fast at man kan gå på den.

Asfalten har en konserverende virkning, og menneskene ble tidlig oppmerksom på denne verdifulle egenskap. De gamle egyptere brukte bl. a. asfalt til balsamering og til å kle veggene i pyramidenes gravkamre med. Ordet mumie stammer sannsynligvis fra det persiske ord for asfalt - mumiyn.

Asfaltens konserverende virkning har for øvrig gitt vitenskapen et rikt kildegrube når det gjelder vår viten om faunaen under siste istid, og det er i asfaltsjøer funnet godt bevarte rester av både dyr og planter som er 100 000 til 40 000 år gamle. Enestående i sitt slag er utvilsomt Rancho La Brea, like øst for Beverly Hills ved Los Angeles i California. Her er utstrakte sumpaktige områder hvor seig asfalt gjennom tusener av år har stivet opp til overflaten fra dyptliggende oljekilder gjennom sprekker i fjellgrunnen. I det fuktigere klima som hersket under istiden var asfaltens sumpaktige bærte av vann. Asfalten under vannlaget hadde ingen fast skorpe, men var seig og rene dødsfellen for dyr som kom til sumpene for å slukke sin tørst. Et eneste uforsiktig skritt var nok til at dyrene ble

hengende i den seige asfalten og langsomt gikk en uhyggelig død i møte. De kjempende, dødsdømte dyr trakk til seg åtsselfugler og rovdyr som da ofte selv ble bytte for asfaltsumpen. Tusenvis av rester av dyr som levet i slutten av siste istid for 10.000 - 40.000 år siden er blitt gravet fram fra asfaltsumpene i Rancho La Brea, bl. a. rester av sabeltiger, prærieulv, mammut, mastodont, kamel, gribb m.m. Dette har gitt vitenskapen et enestående bilde av fauna og livsforhold på denne tid.

Det er et stort behov for asfalt på en rekke områder, i moderne veidekker, i maling- og lakkproduksjon, til fremstilling av takpapp, osv. Opp gjennom årene har det derfor vært tatt ut store mengder asfalt i naturen, og bare fra asfalsjøen på Trinidad er den totale produksjon mer enn 10 mill. tonn. I dag faller naturasfalt dyr, og en stor del av den asfalt som brukes fremstilles nå ved destillasjon av jordolje.

Finn J. Skjerlie

Særtrykk av Bergens Tidende 11. mai 1974. Hentet fra "Godbiter fra Samlingene" nr. 43 1974, utgitt av Universitetet i Bergen.

De viktigste bruddene er (alle i den kaledonske fjellkjeden): Oppdal, Dovre, Stjørna, Lensvik, Trollheimen, Snåsa, Almlia, Alta, Voss, Rondane og Valdres.

3. Hellegneis

Hellegneis finnes innen grunnfjellsområdet der det er planskifrige gneiser. Mest kjent er bruddet på Hauketo, hvor hellegneisen er grå, rødbrun. Brukes i alt vesentlig til murer.

4. Fyllitt

Fyllitt er omdannede leirskifere som har fått en "tettere" struktur enn leirskiferen og ofte krystaller på overflaten. Fyllittene ble dannet i forbindelse med den kaledonske jordfolding (silurperioden). Fargen kan være blåsvart, rustbrun og nesten helt svart. Fyllitt spalter lett opp i plater. Kan slipes. Brukes til takskifer, gulv, trinn, helleplasser. De viktigste forekomstene av fyllitt er feltene i Gudbrandsdalen, Valdres og Finnmark.

Her omtales følgende brudd som alle ligger i den kaledonske fjellkjeden: Otta, Sel, Voss, Fåvang, Valdres, Hardanger, Friarfjord og Alta.

Og fra Mixopterus har vi også sakset den følgende godbiten:

VRIINE RINGERIKS-HELLER

Jønnom lange tier har-e vørtin brøtin heller på østsia a Tyrifjorn å Steinsfjorn. Hoxmark i Akersgata var en stor avtaker, å dit vart hel-lene kjørt, før de meste om vintern å så lenge føre var brukanes. Han Anners S. var en av levrandøra, å en høst kamm-n me et lass. "Jeg tror ikke jeg vil ta mot flere heller fra deg nu, de siste jeg fik fra deg ivår var både vridne og skjeve, her kan du se selv", sa Hoxmark. "Ja var-e itte de je tenkte da", sa-n Anners, "hær har dom sti på skakke innåt denna veggen i hele sammår i solsteiken. Ær-e rart atte dom ær vriine da?"

(Fra boka "Attved Tyrifjorden", av Peter Lyse).